

УДК 336.71:005.52:005.334(075.8)
У 67

Колектив авторів

Керівник авторського колективу д.е.н., професор **Л.О. Примостка** (вступ; розділ 1; п.п.2.4; 5.1–5.3; 5.7; п.п. 6.1–6.5 у співавторстві; розділ 7; п.п. 8.3–8.7; п.п. 10.4 – у співавторстві; п.п. 11.1, 11.3; п.п. 12.1, 12.2, 12.4), к.е.н., професор **І.В. Краснова** (розділ 4, п.п. 4.5 – у співавторстві), д.е.н., професор **О.О.Примостка** (п.п. 2.1- 2.2), к.е.н., доцент **В.В. Лавренюк** (п.п. 5.5–5.6; п.п. 10.1–10.3, 10.5), к.е.н., доцент **П.М. Чуб** (розділ 3; п.п. 5.4; п.п. 6.3–6.5 у співавторстві), к.е.н., доцент **А.В. Нікітін** (п.п. 11.4), к.е.н., доцент **В.Г. Шевалдіна** (п.п. 4.5 – у співавторстві), к.е.н., доцент **О.І. Шварц** (розділ 9), к.е.н., доцент **А.М. Суторміна** (п.п. 8.1 у співавторстві), к.е.н., доцент **К.М. Суторміна** (п.п. 10.4 у співавторстві), к.ф.н., доцент **Є.В. Позднишев** (п.п. 11.5), к.е.н. **Н.С Білань** (п.п. 6.1–6.2 у співавторстві, 8.1 у співавторстві; 8.2), к.е.н. **А.О. Примостка** (п.п. 12.3), **М.Я. Білань** (п.п. 2.3), **І.В. Домінова** (п.п.11.2).

Рецензенти

О. І. Береславська, д.е.н., проф.
(Університет державної фіскальної служби України)
О. Д. Вовчак, д.е.н., проф.
(ДВНЗ «Університет банківської справи»)
О. О. Терещенко, д.е.н., проф.
(Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана)

Редакційна колегія фінансово-економічного факультету

Голова редакційної колегії: Хлівний В. К., проф., к.е.н.
Відповідальний секретар редакційної колегії: Мурашко О. В., доц., к.е.н.
Члени редакційної колегії: Аржевітін С. М., д.е.н.; Гаманкова О. О., проф., д.е.н.; Гапонюк М. А., проф., к.е.н.; Майорова Т. В., проф., д.е.н.; Опарін В. М., проф., д.е.н.; Примостка Л. О., проф., д.е.н.; Терещенко О. О., проф., д.е.н.; Федосов В. М., проф., д.е.н.

*Рекомендовано до друку Вченою радою КНЕУ
Протокол № 9 від 22.06.2017*

У 67 Управління банківськими ризиками [Електронний ресурс]: підручник /
Л. О. Примостка, І. В. Краснова, В. В. Лавренюк та ін. — Київ : КНЕУ, 2018.
— 535, [1] с.
ISBN 978-966-926-201-1

Підручник підготовлено відповідно до програми навчальної дисципліни «Управління банківськими ризиками», включеної до навчального плану підготовки магістрів з банківської справи. У підручнику викладено питання економічної сутності та класифікації ризиків у банківській сфері; принципи побудови та складові системи ризик-менеджменту в банку; прийоми ідентифікації та оцінювання банківських ризиків; методи управління ризиками; інструментарій управління ринковими ризиками; механізми хеджування ризиків; особливості оцінювання системного та комплаєнс ризиків; процедури контролю та моніторингу банківських ризиків. Матеріал викладено з урахуванням вимог Національного банку України щодо організації систем ризик-менеджменту у вітчизняних банках та міжнародного досвіду управління банківськими ризиками. Розгляд базових положень супроводжується значною кількістю прикладів.

Підручник дозволить сформулювати системні знання з теорії та практики управління банківськими ризиками, вивчити методи ідентифікації, оцінювання, контролю та моніторингу банківських ризиків, оволодіти навичками раціональної організації систем ризик-менеджменту в банках.

Для студентів вищих навчальних закладів економічних спеціальностей магістерського рівня підготовки, аспірантів, викладачів, спеціалістів банківської системи.

УДК 336.71:005.52:005.334(075.8)

*Розповсюджувати та тиражувати
без офіційного дозволу КНЕУ забороняється*

ISBN 978-966-926-201-1

© Л. О. Примостка, І. В. Краснова,
В. В. Лавренюк та ін., 2018
© КНЕУ, 2018

Розділ 10. СИСТЕМНИЙ РИЗИК В БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	405
10.1. Сутність, джерела та прояви системного ризику в банківській діяльності	405
10.2. Зв'язок системного ризику з іншими банківськими ризиками	418
10.3. Оцінювання системного ризику	421
10.4. Системний ризик та економічний капітал банку	428
10.5. Регулювання системного ризику на макро- та макрорівнях	436
Розділ 11. УПРАВЛІННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ РИЗИКАМИ БАНКУ	447
11.1. Управління операційно-технологічним ризиком банку	447
11.2. Управління ризиками електронного банкінгу	459
11.3. Управління стратегічним, репутаційним та юридичним ризиками банку	471
11.4. Управління маркетинговими ризиками банку	479
11.5. Управління інформаційними ризиками банку	489
Розділ 12. ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ БАНКУ	503
12.1. Загальні вимоги до побудови системи ризик-менеджменту в банках	503
12.2. Організаційна структура та суб'єкти управління ризиками в банку	508
12.3. Інформаційні технології в системі ризик-менеджменту банку	518
12.4. Внутрішньобанківське документування процесу управління ризиками	526

час всі можливі підмножини банків системи характеризуються різними значеннями властивого їм ризику: $y(\{A, B\}) = 9\%$, $y(\{A, C\}) = 10\%$, $y(\{B, C\}) = 11\%$, $y(\{A, B, C\}) = 15\%$ (табл. 10.8). Тоді граничний внесок кожного банку в ймовірність дефолту підгрупи визначається як різниця між ризиками даної підгрупи з урахуванням і без урахування участі в ній цього банку (наприклад, граничний внесок банку А в ймовірність дефолту сектора $\{A, B, C\}$ дорівнює 4% — різниця між ризиками груп $\{A, B, C\}$ і $\{B, C\}$).

Вектор Шеплі обчислюється як середнє граничних вкладів кожної організації в ризики підмножин різних розмірів. Так, елемент вектора Шеплі для банку А дорівнює $4,5\%$ — це середнє трьох чисел: 4% (індивідуальний внесок банку А); $5,5\%$ (середній внесок у підгрупі, які з двох елементів) і 4% (внесок в систему в цілому). Підрахувавши отримали, що елементи вектора Шеплі для банків В і С рівні $4,5$ і $5,5\%$ відповідно. Банк С є найбільш важливим з системної точки зору: він забезпечує $(5,5/15) \cdot 100 = 36,7\%$ загальносистемного ризику.

Таблиця 10.8

КОНКРЕТНИЙ ПРИКЛАД ОБЧИСЛЕННЯ ВЕКТОРА ШЕПЛІ

Підгрупа	А	В	С	{A,B}	{A,C}	{B,C}	(A,B,C)	Вектор Шеплі
Рівень ризику підгрупи, %	4	4	4	9	10	11	15	—
Граничний вклад банку А, %	4	—	—	5	6	—	4	4,5
Граничний вклад банку В, %	—	4	—	5	—	7	5	5
Граничний вклад банку С, %	—	—	4	—	6	7	6	5,5

10.4. Системний ризик та економічний капітал банку

В умовах високої волатильності фінансових ринків, яка ще й зростає в кризові періоди, втрати банків від переоцінки ринкових позицій призводять до знецінення власного капіталу банку. Внаслідок цього, з огляду на принцип необхідності покриття банківських ризиків власним капіталом, вимоги до капіталізації банків постійно зростають. Регулятивними документами Базельського комітету з банківського регулювання та нагляду для більш точної оцінки сукупного рівня ризикованості діяльності банків було введено поняття економічного капіталу.

Економічний капітал — це розрахунковий показник, призначений для визначення величини власного капіталу банку, достатнього для покриття потенційних збитків з урахуванням реального рівня ризикованості діяльності банку протягом конкретного часового періоду. За змістом економічний капітал — це власні кошти банку, необхідні та достатні для покриття можливих фінансових втрат за заданого рівня толерантності до ризику. Економічний капітал називають «капітал під ризиком» (Capital at Risk або CaR) або «ризиковий капітал»

(Risk Capital). Економічний капітал орієнтований на врахування специфіки ризикованості діяльності конкретного банку.

Економічний капітал спрямовано на виконання основної функції банківського капіталу — захисної — як на рівні банку в цілому, так і на рівні окремих напрямів банківської діяльності (бізнесів). Основне призначення економічного капіталу полягає в тому, щоб в разі реалізації ризиків компенсувати імовірні збитки банку за рахунок власного капіталу. Показник економічного капіталу відображає можливість банку щодо покриття потенційних фінансових втрат від від'ємних грошових потоків, зниження вартості активів або зростання вартості пасивів.

Національний банк України визначає економічний капітал (капітал під ризиком) як метод кількісної оцінки ризиків. Суть методу полягає в обчисленні величини, яка постійно перебуває під ризиком, а отже, може бути втрачена навіть під час звичайної діяльності. Ця величина і є економічним капіталом банку або капіталом під ризиком.

Застосування концепції економічного капіталу в управлінні банком потребує розмежування понять економічного та регулятивного капіталу та виявлення їх взаємозв'язку.

Економічний капітал банку — це сукупний рівень непередбачуваних втрат протягом визначеного часового горизонту внаслідок реалізації ризиків, які прийняв на себе банк. За сутнісним змістом економічний капітал — це оцінка максимально можливих збитків банку, що виникають у результаті реалізації всіх видів ризиків, включаючи системні ризики. Це означає, що показник економічного капіталу є інтегральною оцінкою сукупної ризикованості банку.

Регулятивний капітал банку виконує роль індикатора платоспроможності банку і є одним з найважливіших індикаторів для здійснення банківського нагляду з метою отримання достовірної інформації про величину власних ресурсів банку. Показник регулятивного капіталу встановлюється органами банківського нагляду з орієнтацією на загальні тенденції розвитку банківського сектору. За такого підходу банк, який не провадить ризикованої діяльності, змушений формувати надлишковий (з погляду необхідності покриття ризиків) капітал, що знижує показники прибутковості власного капіталу (ROE), а отже, погіршує ринкові позиції банку.

Показник економічного капіталу призначений для врахування специфіки ризиків конкретного банку, а тому розраховується індивідуально для конкретної банківської установи. Методика обчислення може відрізнитися від банку до банку, на відміну від методики розрахунку регулятивного капіталу, яка визначається централізовано. Диференційований підхід до визначення величини власного капіталу, достатнього для покриття банківських ризиків, дозволяє менеджменту раціонально підійти до формування капітальної бази банку. Цілком очевидно, що банку занадто дорого тримати надлишковий капітал для покриття можливих втрат за ризиками, імовірність настання яких дуже низька. Тому у застосуванні економічного капіталу зацікавлені, насамперед, акціонери та менеджмент банку. Розкриття банком інформації про оцінку прибутковості капіталу з урахуванням ризиків перед інвесторами та рейтинговими агентствами підвищує репутацію банку і довіру до нього з боку ринку.

Показник економічного капіталу виконує в банку такі функції:

- ❖ створення доданої вартості для акціонерів;
- ❖ можливість управління схильністю до ризику;
- ❖ можливість інтегрування непередбачуваних втрат з визначеним рівнем значимості для різних видів ризику;
- ❖ ефективність розподілу ресурсів між різними бізнес-підрозділами;
- ❖ достовірна оцінка ефективності діяльності бізнес-підрозділів з врахуванням рівня ризикованості бізнесу.

Таким чином, економічний капітал — це оцінка можливих втрат від ризиків, а регулятивний капітал — його покриття. Для провадження власної діяльності економічний капітал банку має повністю покриватися регулятивним.

Економічний капітал як оцінка сукупного ризику банку використовується в управлінні банком для прийняття рішень про необхідність докапіталізації, лімітування ризикових операцій, ціноутворення банківських продуктів. Для регулятивних органів співвідношення економічного та регулятивного капіталу служить індикатором ризикованості банку, а методика розрахунку — індикатором рівня розвитку системи ризик-менеджменту банку. Адже здатність розраховувати економічний капітал, тобто найбільшу величину можливих втрат на заданому інтервалі часу з визначеним інтервалом довіри, характеризує високий рівень зрілості системи управління ризиками в банку.

Призначення економічного капіталу банку:

- покриття втрат від всіх можливих ризиків, притаманних діяльності банків;
- підтримання діяльності банку на адекватному рівні навіть за умови одночасної реалізації всіх передбачуваних і непередбачуваних ризиків;
- відшкодування спричинених ними збитків за рахунок економічного капіталу.

Економічний капітал дозволяє врахувати всі неочікувані збитки, крім катастрофічних, для яких неможливо тримати достатній капітал. Одним з ризиків, втрати від якого складно передбачити, але вони значні і мають покриватися власним капіталом банку, є системний ризик.

Методика обчислення економічного капіталу дає змогу за однаковими критеріями оцінювати суттєві ризики банку (крім деяких нефінансових) та порівнювати сукупний ризик окремих видів банківської діяльності. У практичній діяльності банків в процесі розрахунку економічного капіталу банку не всі ризики беруться до уваги. Це, зокрема, стосується ризиків, які складно виміряти кількісно, наприклад, таких як стратегічний та ризик репутації банку. Тому до розрахунку економічного капіталу беруться такі основні види ризиків: ринкові, кредитний, операційний. Після фінансової кризи 2008р. в розрахунках економічного капіталу приймається до уваги й системний ризик ліквідності, хоча його оцінити досить складно. Оцінки капіталу, необхідного для покриття цих ризиків, мають бути порівнянними, тобто визначатися за єдиною методикою. Така методика дає змогу розраховувати не тільки економічний капітал, а й обґрунтовувати ліміти, здійснювати сценарний аналіз, стрес-тестування та аналіз чутливості банку до прояву ризиків.

Обсяги власного капіталу повинні бути не нижчими за показник економічного капіталу, а отже й достатніми, щоб забезпечити підтримку безперебійної діяльності банку в періоди зростання системних ризиків, на які банк вплинути не може. Проблему забезпечення достатності капіталу банків слід розглядати з позиції оцінювання його рівня, впливу присутності іноземного капіталу в банківській системі, реалізації стандартів та норм щодо достатності капіталу. У забезпеченні достатності капіталу банківської системи важливу роль відіграють стандарти й вимоги, встановлені міжнародними організаціями. Міжнародні вимоги до достатності капіталу з урахуванням банківських ризиків, відображають три основні документи — Базель I, Базель II та Базель III (табл. 10.9).

Таблиця 10.9

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ОЦІНКИ ДОСТАТНОСТІ КАПІТАЛУ

Методика розрахунку коефіцієнта достатності капіталу	Значення (мінімальне)	Економічна сутність
Базель I		
Відношення капіталу банку до активів, зважених з урахуванням ризику	8 % — для сукупного капіталу % 4 % — для основного капіталу	Якщо норматив достатності капіталу дорівнює 8 %, то кожна умовна одиниця банківських вкладень має бути профінансована, принаймні, на 0,08 умовних одиниць за рахунок власних коштів, тобто власниками банку, а не його вкладниками.
Базель II		
Відношення капіталу банку до активів, зважених з урахуванням ризику. Розрахунок рівня ризиків за активами банку здійснюється в розрізі кредитного, операційного та ринкового ризиків. Підходи до оцінки кредитного ризику: • стандартизований підхід — активи зважуються за ризиком залежно від кредитного рейтингу, присвоєного спеціалізованими установами; • два підходи на основі внутрішніх рейтингів — оцінка ризику активів розробляється за допомогою внутрішньої рейтингової моделі банку, заздалегідь схваленої органом нагляду. Методи оцінки операційного ризику: • базовий, який передбачає обчислення суми вимог до капіталу під операційний ризик на жорстко фіксованому рівні; • стандартизований, на підставі введення певних коефіцієнтів під кожен вид операційної діяльності; • просунутий метод вимірювання ризиків, за якого банк використовує власні методики оцінки операційних ризиків на основі комбінації кількісних і якісних критеріїв. Вимог до розрахунку ринкового ризику не містить. Вибір методу розрахунку ризиків залишається на розсуд банку, причому допускаються і комбіновані варіанти.	8 %	Кожна умовна одиниця банківських вкладень має бути профінансована, принаймні, на 0,08 умовних одиниць за рахунок власних коштів

Закінчення табл. 10.9

Методика розрахунку коефіцієнта достатності капіталу	Значення (мінімальне)	Економічна сутність
Базель III		
Відношення капіталу банку до активів, зважених з урахуванням ризику.	4 % — для базового капіталу першого рівня; 6 % — для капіталу першого рівня; 8 % — для власного капіталу; 1,25 % — для буферного та контрциклічного капіталів (з 2018 р. — 1,875 %, з 2019 р. — 2,5 %).	якщо базовий капітал 1 рівня складає від 4,5 до 5,125 %, то банк повинен консервувати 100 % прибутку в поточному фінансовому році; якщо від > 5,125 до 5,75 %, то консервується 80 % прибутку, тобто на виплату дивідендів, бонусів і викуп власних акцій може направлятися не більше 20 % прибутку; якщо від > 5,75 до 6,375 %, то консервується 60 % прибутку; якщо від > 6,375 до 7,0 %, то консервується лише 40 % прибутку; весь прибуток може розподілятися за умови, якщо базовий капітал 1 рівня складає > 7 %.

В липні 1988 р. Базельським комітетом з банківського нагляду було видано Базельську угоду оцінки достатності капіталу і встановлення стандартів капіталу (Basel Capital Accord). Основна мета Базеля I полягала в розробленні міжнародного визнаного стандарту розрахунку достатності капіталу для співставлення його рівнів у різних країнах.

Базель I містить чотири основні положення: враховується тільки кредитний ризик; капітал банків визначається двома рівнями (основним і додатковим); капітал банку повинен складати не менше 8 % від їх активів, зважених з урахуванням ризику (основний капітал — не менше 4 %); зважування активів по кредитному ризику розраховується за фіксованою шкалою, визначеною Базельським комітетом.

У 1996 р. Базельським комітетом було прийнято «Доповнення до Базельської угоди про капітал з метою включення в нього ринкових ризиків», яке набуло чинності з 1998 р. Відповідно до «Доповнення» був введений капітал 3-го рівня для покриття ринкових ризиків.

У 2004 р. була опублікована нова Базельська угода про капітал, яка складається з трьох компонентів:

- вимоги щодо мінімального розміру власного капіталу з метою покриття кредитних, ринкових та операційних ризиків та ризиків сек'юритизації;
- пруденційний нагляд: принципи контролю з боку регулюючих органів за достатністю капіталу і системами оцінки банківського ризику;
- прозорість та ринкова дисципліна: вимоги до розкриття інформації про ризики і капітал банку.

У вересні 2010 р. Базельський комітет представив остаточний варіант нових стандартів банківського капіталу та ліквідності, який отримав назву «Міжнародний механізм регулювання для банків». Третя частина Базельської угоди була розроблена у відповідь на недоліки у фінансовому регулюванні, виявлені світовою фінансовою кризою. Базель III підсилює вимоги до капіталу банку і

вводить нові нормативні вимоги по ліквідності. Головною метою угоди «Базель III» є підвищення якості управління ризиками в банківській справі, що, в свою чергу, має зміцнити стабільність фінансової системи в цілому.

Нові вимоги відносно капіталу сконцентровані за трьома напрямками:

- зміни структури власного капіталу банків;
- підвищення вимог до достатності капіталу (у т.ч. введення нових додаткових нормативів достатності капіталу);
- створення буферів капіталу.

У зв'язку з цим надзвичайно важливого значення для ефективного використання економічного капіталу в управлінні банком набуває достовірне прогнозування комплексу банківських ризиків.

Для оцінювання та управління системними ризиками банків на практиці використовують два основні підходи: бюджетування ризиків та рейтингування. За першим підходом — бюджетування ризиків — додаткові вимоги до капіталу встановлюються пропорційно внеску фінансової установи у створення системних ризиків. За другим підходом — рейтингування— органи регулювання присвоюють кожній фінансовій установі рейтинг системного ризику на основі оцінки їх системного значення, а потім, виходячи з цього рейтингу, визначають додаткові вимоги до капіталу.

Застосування того чи іншого підходу залежить від повноважень і конкретних умов діяльності регулятора. На практиці найчастіше використовується перший підхід. Через встановлення додаткових вимог до капіталу найбільш повно реалізується захисна функція банківського капіталу, що дозволяє забезпечити стабільність функціонування всієї банківської системи.

Банк повинен спрогнозувати, який у нього буде капітал за умови настання одночасно всіх видів ризиків з певною вірогідністю і оцінити, чи достатньо його буде для продовження діяльності та ще й для підтримання його рейтингу.

Введення в дію Базель II створило передумови для впровадження економічного капіталу у банківську практику. Економічний капітал базується на прогнозній оцінці потенційних втрат.

В угоді Базель II визначено два підходи до оцінювання прогнозних ризиків банківської діяльності:

— *підхід IRB*, що базується на функції кредитних ризиків, які покриваються капіталом на основі внутрішньобанківського рейтингу контрагентів;

— *підхід AMA*, що базується на кількісних і якісних критеріях внутрішньобанківських систем вимірювання операційного ризику.

Ці підходи доповнюють один одного, тому що IRB оцінює кредитний ризик, а AMA — операційний.

Підхід IRB базується на обчисленні непередбачених збитків (UL) та очікуваних збитків (EL). Непередбачені збитки визначаються як мінливість втрат банку за визначений період часу і обмежуються довірчим інтервалом, тобто вірогідністю їх настання понад очікувані збитки.

Очікувані збитки визначаються за формулою:

$$EL = PD(\%) \times LGD(\%) \times EAD, \quad (10.3)$$

де PD(%) — ймовірність дефолту активів, які має банк, визначається залежно від рейтингу кожної групи активів, котрий визначається або незалежним експертним агенством, або за власними оцінками фахівців банку;

LGD(%) — питома вага збитків у разі дефолту;

EAD — загальна сума активів під ризиком дефолту (вимірюється у грошових одиницях).

Розрахунковий показник економічного капіталу, як правило, визначається на доволі високому рівні, щоб неочікувані втрати не перевищили величину наявного капіталу. Різниця між фактичною (наявною) величиною власного капіталу банку та показником економічного капіталу показує рівень недостатньої або надмірної капіталізації банку. Якщо економічний капітал більший за регулятивний, то капіталізація недостатня, а отже банк веде ризиковану діяльність. За зворотної ситуації банк володіє надлишковим капіталом, який може використовуватися для покриття нових ризикових операцій. Таке порівняння дозволяє менеджменту банку прийняти рішення про нарощування капіталу або, навпаки, про його зменшення (наприклад, через викуп власних акцій у акціонерів).

Показник економічного капіталу може використовуватися банком для прийняття таких управлінських рішень:

- ◆ встановлення лімітів на відкриті позиції;
- ◆ ціноутворення банківських продуктів;
- ◆ оптимізація структури відкритих позицій банку з метою забезпечення оптимального співвідношення доходності та ризику;
- ◆ прийняття рішення стосовно необхідності та ефективності докапіталізації.

Встановлення лімітів відкритих позицій відбувається залежно від толерантності банку до ризику та розподілу капіталу на покриття різних видів ризиків. Максимальна очікувана зміна ціни на фінансові активи часто використовується як маржа для покриття ризику при ціноутворенні банківських продуктів. Оптимізація ринкових позицій відбувається за рахунок таргетування показника рентабельності економічного капіталу або розподілу капіталу між різними видами банківської діяльності, що супроводжуються відповідними видами ризиків. Залежно від рентабельності економічного капіталу з одного боку, та показників капіталізації — з іншого, приймається рішення стосовно докапіталізації банку.

У вітчизняній банківській системі проблема капіталізації банків постійно залишається актуальною. Політика НБУ спрямована на підвищення вимог до статутного капіталу банків України. Через недостатній рівень капіталізації, низьку якість активів, викликану економічною ситуацією, знецінення валюти, слабе корпоративне управління та недосконалість законодавчої бази і судової системи банківська система залишається вразливою. Протягом 2014-2016 рр. НБУ було визнано неплатоспроможними понад 80 банків, а у грудні 2016 р. націоналізовано найбільший приватний банк «Приватбанк».

Найбільші обсяги нарощування статутного капіталу спостерігаються в державних банках, однак цього виявилось недостатньо. Так, в «Ощадбанку» темпи нарощування статутного капіталу протягом 2015 р. склали 63 %, в «Укресімбанку» — 30 %. Зростання статутного капіталу «Ощадбанку» пояснюється ще і його статусом спеціалізованого ощадного банку. Розрахунок потенційно необхідного обсягу додаткового капіталу для вітчизняних системно важливих банків з урахуванням усіх ризиків та норм показує, що згідно міжнародних вимог ці банки потребують докапіталізації (табл. 10.10). В розрахунках використано розглянуті вище методи оцінювання системного ризику. Додаткові буфери капіталу обчислено у процентах від зважених за ризиком активів.

Таблиця 10.10

**ПОТЕНЦІЙНО НЕОБХІДНИЙ ОБСЯГ КАПІТАЛУ
СИСТЕМНО ВАЖЛИВИХ БАНКІВ УКРАЇНИ (НА 01.01.2016 р.)**

№ п/п	Додаткові вимоги до базового капіталу	Норматив, %	Обсяги додаткових вимог до капіталу, тис. грн		
			Приватбанк	Ощадбанк	Укресімбанк
1	Базовий власний капітал першого рівня (Common Equity Tier 1 (CET1))	4,5	9 372 361,632	5 554 655,211	5 288 352,911
2	Додатковий капітал першого рівня (Additional Tier 1)	1,5	3 124 120,544	1 851 551,737	1 762 784,304
3	Капітал другого рівня (Tier 2)	2	4 165 494,059	2 468 735,649	2 350 379,072
4	Буфер консервації (Capital conservation buffer)	2,5	5 206 867,573	3 085 919,561	2 937 973,839
5	Контрциклічний буфер капіталу (Countercyclical capital buffer)	0 — 2,5	5 206 867,573	3 085 919,561	2 937 973,839
Всього по нормативних вимогах імплементованих НБУ		13	27 075 711	16 046 781,72	15 277 463,97
6	Комбінація буферу системного ризику та СВБ (Combination of systemic risk buffer and SIB buffer)	0 — 5	10 413 735,15	6 171 839,123	5 875 947,679
7	Стовп 2 (Базель III) (Pillar 2)	0 — 2	4 165 494,059	2 468 735,649	2 350 379,072
8	Буфер власного капіталу банку (Bank's own capital buffer)	1 — 2	4 165 494,059	2 468 735,649	2 350 379,072
Всього по додаткових вимогах директиви CRD IV (не імплементовані НБУ)		9	18 744 723,3	11 109 310,42	10 576 705,82
Всього		22	45 820 434,65	27 156 092,14	25 854 169,79

Джерело: обчислено за даними НБУ [8, 9, 10]

Таким чином, показник економічного капіталу спрямовано на виявлення та кількісне вимірювання ризиків. Відображаючи ступінь ризикованості здійснюваної банками діяльності, економічний капітал відіграє роль індикатора надійної та стабільної роботи не лише окремих банків, але й банківської системи.

10.5. Регулювання системного ризику на макро- та мікрорівнях

Макропруденційну політику (МПП) формують та реалізують державні органи, на які покладено відповідальність за фінансову стабільність в країні (рис. 10.7). Макропруденційна політика держави спрямована на виявлення системних ризиків, оцінку їх впливу на фінансову стабільність, розроблення та вжиття заходів щодо мінімізації цих ризиків. В Україні відповідальність за розробку та реалізацію макропруденційної політики покладено на НБУ та Раду з фінансової стабільності [33–35].

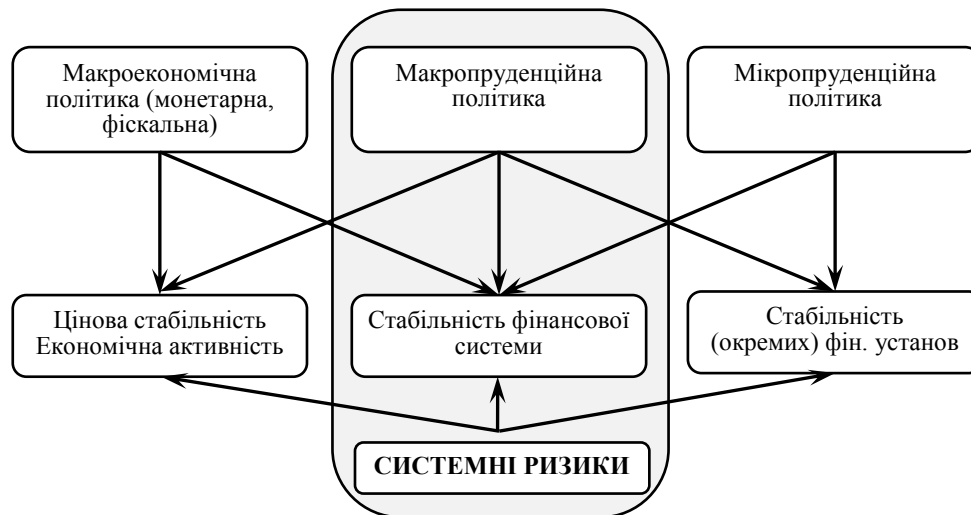

Рис. 10.7. Зв'язок макропруденційної політики з іншими політиками та цілями макrorівня

Системні ризики можуть бути викликані різними факторами, як екзогенними, так й ендегенними, але часто виникають унаслідок колективних дій фінансових установ. Виконання окремими установами базових нормативів щодо капіталу та ліквідності не створює безумовних гарантій того, що системні ризики для фінансового сектору мінімальні. Макропруденційна політика спрямована на зниження системних ризиків на рівні всієї фінансової системи. Мікропруденційна політика спрямована на захист окремих інститутів від індивідуальних ризиків. Тому макропруденційна та мікропруденційна політики мають різні цілі, властивості та характеристики (табл. 10.11) [36].